

Nr 244.

Av herr Nilsson, Alexander, m. fl., om förbud mot tillverkning av för förtäring avsett sulfitecellulosabrännvin.

1.

Det torde näppeligen råda någon meningsskiljaktighet i vårt land därom, att jordbruket sedan åtskilliga år tillbaka lider under ett av olika samverkande orsaker framkallat betryck. Varje åtgärd, som kan vidtagas för att effektivt stödja denna vår alltjämt viktigaste näringsgren, är ägnad att gagna hela vårt ekonomiska liv och erhåller särskilt under nu rådande förhållanden ökad betydelse.

Det förslag, vi i det följande tillåta oss framlägga, bygger på denna allmänna utgångspunkt och har till särskilt syfte vinnandet av en förbättrad ställning för jordbrukarna i de delar av vårt land, där brännvinsbränning av lantbruksprodukter bedrivs.

2.

På sakkunnigt jordbrukarehåll torde det vara ett erkänt faktum, att bland våra åkerbruksväxter rotfrukterna intaga ett särskilt framstående rum, ej blott därför att de per arealenhet lämna en större skördesumma samt större mängd av näringsämnen än andra växtslag, utan ock därigenom att de äro ägnade att öka jordens bördighet. Om detta gäller rotfrukterna i allmänhet, kan det i särskild grad göras gällande beträffande potatisen, och detta på den grund att genom odling av potatis, vilken bättre än andra växter förmår motstå även en längre tids torka, till och med den magraste sandjord kan upptringras till en hög grad av bördighet, ett mål som knappast på annan väg kan uppnås. Säkert är även, att där en ökad potatisodling kan äga rum, är detta ett av de kraftigaste medlen att framdriva jordbruket till högre kultur och större intensitet.

På de i södra Sverige, särskilt i Kristianstads län, men även i Malmöhus, Blekinge och delvis Skaraborgs län befintliga sandjordarna, utgör även potatis den viktigaste kulturväxten. Följande siffror, hämtade från den officiella statistiken för åren 1929 och 1930, giva en översikt över potatisodlingens storlek i de tre förstnämnda länen.

Län	Med potatis odlad areal hektar		Total åkerareal hektar		Med potatis odlad areal i % av hela åkerarealen hektar
	1929	1930	1929	1930	medeltal
	Kristianstads.....	18,820	18,545	237,733	238,036
Malmöhus	11,312	10,812	337,975	338,012	3,3
Blekinge	8,955	8,600	63,035	63,073	13,9

I de starkast potatisodlande länen, Kristianstads och Blekinge län, utgör sålunda den med potatis odlade arealen resp. 7,9 och 13,9 % och i Malmöhus län 3,3 % av hela åkerarealen, medan motsvarande siffra för hela landet i övrigt utgör i medeltal 3,3 %.

Betydelsen av potatisodlingen i de här nämnda länen torde bäst framgå av nedanstående sammanställning, som anger länens skördeutbyte av potatis, ävensom totala skördeutbytet härav i landet för åren 1929 och 1930.

	1929 Potatisskörd deciton	Landets hela potatisskörd deciton
Kristianstads län	2,710,290	
Malmöhus »	1,258,550	
Blekinge »	1,255,020	
	Summa: 5,223,870	19,280,560

	1930 Potatisskörd deciton	Landets hela potatisskörd deciton
Kristianstads län	2,701,450	
Malmöhus »	1,525,510	
Blekinge »	1,170,890	
	Summa: 5,397,850	17,993,980

Potatisskörden i de här angivna länen utgjorde sålunda under ovanstående år resp. 27 % och 30 % av landets hela potatisskörd. Enbart i Kristianstads län ha under dessa år resp. 14 och 15 % av landets hela potatisskörd odlats.

Potatisodlingen särskilt inom Kristianstads och Blekinge län omfattar sålunda en av länens viktigaste jordbruksprodukter. Att så blivit förhållandet är i avsevärd mån beroende på att odlingen härav i dessa län i högre grad än annorstädes i vårt land blivit knuten till tillverkning av brännvin. Om potatisodlingen, som ovan framhållits, redan i sig själv, vare sig densamma finner avsättning som matpotatis eller till stärkelsefabrikation, är för sandjordskulturen av stor betydelse, är detta nämligen i särskilt hög grad fallet, då odlingen förenas med potatisens förädling till brännvin.

Brännerinäringens betydelse för jordbruket ligger visserligen i ej ringa mån däri, att den bereder potatisodlaren en säker avsättning för hans vara, vartill kommer att den för brännvinstillverkningen avsedda potatisen ej kräver sortering samt att arbete och omkostnader för lagring kunna väsentligt nedbringas. Men dess förnämsta betydelse ligger i den värdefulla biprodukt, dranken, som erhålles vid brännvinstillverkningen.

Tillverkningen av brännvin, vartill i vårt land till allra största delen potatis användes, med tillsats av endast så mycket spannmål, som är erforderligt för maltframställning, försiggår som bekant genom försockring av potatisens stjär-

kelse och förjäsning av den erhållna sockerlösningen, varvid även den i den innäskade spannmålen befintliga stärkelsen övergår till alkohol. Potatisens och spannmålets övriga beståndsdelar, nämligen äggvita, fett och ej jäsbara kolhydrater, kvarstanna däremot i den efter alkoholens avdestillering erhållna dranken. Drankframställningen innebär följaktligen en koncentrerings av råmaterialens halt av äggvita och fett, vilken för utfodringsändamål är av synnerligen stor betydelse, på samma gång dessa och övriga i dranken ingående ämnen genom kokningen bringas i lättsmält form. Dels på grund härav och dels därigenom att dranken i regel kan utfodras i varmt tillstånd utgör densamma ett fodermedel, som i prisbillighet och näringsvärde överträffar övriga inom landet producerade foderämnen och endast kan ersättas med importerat kraftfoder.

I framställningen av detta fodermedel ligger även, som ovan framhållits, brännerinäringsens stora betydelse för jordbruket. Med tillhjälp av dranken kunna potatisodlarna hålla kreatursbesättningar av en storlek, som eljest på de magra sandjordar, där denna odling äger rum, ej vore möjlig. Endast med tillhjälp av de från dessa i förhållande till jordarealen betydande kreatursbesättningar erhållna naturliga gödseln har den sydsvenska sandjordskulturen bringats till sin nuvarande höga ställning.

Brännvinstillverkning med den därmed sammanhängande drankutfodringen, varigenom det för potatisodlaren blir möjligt att med tillhjälp av på den egna gården framställt kraftfoder producera mjölk och kött i vida större utsträckning än detta eljest skulle vara möjligt, är i själva verket att anse som den förnämsta av alla jordbrukets binärningar. Det är nämligen att märka, att den avkastning, som tages i form av sprit, hämtas uteslutande från luftens innehåll av syre och vattenånga, *medan samtliga de växtnäringsämnen, som hämtas från jorden, dit återbäras.* Ej ens sockerbetsodlingen kan i detta avseende jämföras med brännerinäringsen, i det att de i melassen befintliga mineralämnena endast undantagsvis i sin helhet torde återbäras till betodlingen. Vad stärkelsefabrikationen beträffar, vilken i likhet med brännerinäringsen bedrivs å södra Sveriges sandjordar som binäring till jordbruket, bör framhållas, att härvid så gott som samtliga i potatisen befintliga växtnäringsämnen gå förlorade. Härtill kommer att varken vid socker- eller stärkelseframställning ett äggviterikt foder produceras, som i likhet med dranken vid kött- och mjölkproduktionen kan ersätta importerat kraftfoder. Brännerinäringsens och den därtill anslutna potatisodlingens betydelse för jordbruket ligger även däri, att därigenom arbetstillfällen i högst betydande utsträckning skapas för lantbefolkningen.

3.

Utredningen visar i korthet, att ett nedläggande av potatisodlingen för de jordbruk, varom här är fråga, skulle betyda en väsentlig försämring av nettoavkastningen, medan en ökning komme att avsevärt förbättra det ekonomiska resultatet samt skapa nya arbetstillfällen inom de potatisodlande bygderna.

Den åtgärd, som synes ligga närmast till hands för att vinna det avsedda syftet, en ökad bränning av potatis, är att genomföra en rationell uppdelning av marknaderna för den svenska spritproduktionen. Utom den av jordbruksprodukter framställda spriten förekommer, som bekant, numera i vårt land även sprit, producerad ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning. Den formella förutsättningen för denna sistnämnda produktion skapades genom den vid 1910 års riksdag genomförda ändringen av brännvinstillverkningsförordningen. Ända till år 1919 kom sulfitspriten till användning endast för tekniskt ändamål i skattefri form, under det att jordbruksproduktsspriten avsågs dels för förtäring, dels för de tekniska ändamål, för vilka skattefri sprit ej kunde användas, dels ock i begränsad myckenhet i skattefri form för tekniskt ändamål. 1919 års riksdag medgav emellertid rätt till försäljning av beskattad sulfitsprit till reningsverk och saluförande under vissa villkor av sådan sprit till förtäring-ändamål. I samband med 1926 års beslut om ny brännvinstillverkningsförordning infördes i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning (13 § 3 mom.) den nu gällande bestämmelsen i ämnet, enligt vilken partihandelsbolag äger rätt inköpa spritdrycker, som framställts av sulfitsprit, allenast i den utsträckning och under de villkor, Konungen för varje år bestämmer.

Medan försäljningen av sulfitsprit för förtäring ändamål till en början var helt obetydlig, har den under de senare åren starkt stegrats och torde år 1931 ha uppgått till omkr. 1,900,000 liter 50 %. Av hela sulfitspritproduktionen utgör emellertid denna försäljning en endast ringa del, såsom närmare framgår av följande siffror rörande 1931 års omsättning av sulfitsprit:

16	milj. lit.	50 %	till motoralkohol
10,5	»	»	50 % » teknisk sprit
1,9	»	»	50 % » förtäring ändamål (levereras till A.-B. Vin- & Spritcentralen)
1,8	»	»	50 % » diverse ändamål (d:o)
<hr/>			
30,2	milj. lit.	50 %	

Vill man nå fram till en verkligt rationell uppdelning av försäljningsområdena för de båda slagen sprit, borde denna sökas efter en linje, där motoralkoholen reserverades för sulfitsprit, under det att alla övriga behov tillgodosåges av jordbruksspriten. Emellertid är prisskillnaden mellan jordbrukssprit och sulfitsprit relativt betydande, så att, därest den tekniska sprit, varav behovet för närvarande tillgodoses huvudsakligen av sulfitsprit, skulle levereras av sprit av jordbruksprodukter, en ej oväsentlig prisförhöjning för konsumenterna bleve följd. Då här är fråga om en förbrukning, för vilken det är av vikt, att prisen hållas så låga som möjligt, synes man, åtminstone i det nuvarande läget, böra avstå från tanken att låta behovet av teknisk sprit i större utsträckning än vad nu är fallet fyllas av jordbruksproduktssprit.

Däremot tala goda skäl för genomförande av en sådan ordning, varigenom *all den sprit, som avses för förtäring*sändamål, kommer att härröra från av jordbruksprodukter tillverkat råbrännvin. Visserligen har det av sulfitsprit tillverkade s. k. cellulosa-brännvinet vunnit en viss spridning och försäljes till ett något billigare pris än den av jordbruksprodukter framställda varan, men den konkurrens, som här bjudes det förut hos oss sedan sekler allenarådande brännvinet, representerar en utveckling av sulfitspritens förbrukningsområde, som från början icke varit avsedd och som tillkommit endast på grund av tillfälliga omständigheter. Det förefaller både naturligare och rationellare, att sulfitspriten, en vid industriell stordrift uppkommen biprodukt, reserveras för industriella och tekniska syften, medan jordbruksspriten, framställd såsom huvudprodukt inom en i stort sett på småindustriens stadium stående hantering, får helt täcka det behov av brännvin, som förefinnes för förtäringssändamål.

Den ökning av jordbruksbrännvinet, som genom den nu berörda åtgärden kan åvägabringas, är tyvärr icke så stor, som förhållandena i övrigt skulle göra önskvärd. En överflyttning av produktionen av råvaran för omkr. 1,9 milj. normalliter brännvin från sulfitfabrikerna till jordbruksbrännarna motsvarar i förhållande till den under de senare åren vid de sistnämnda företagen tillverkade kvantiteten en ökning med allenast 9,5 %. Tages samtidigt hänsyn till att konsumtionen av spritdrycker, såsom framgår av den till årets riksdag avgivna propositionen angående omsättningsskatten, beräknas komma att under innevarande år nedgå med omkr. 10 %, så skulle den föreslagna överflyttningen i varje fall för närvarande i själva verket icke innebära någon stegring för potatisbränningen, utan allenast ungefär uppväga den befarade minskningen i tillverkningen. Dessa synpunkter tala ytterligare till förmån för den ifrågasatta åtgärdens genomförande.

För cellulosaindustrien skulle överflyttningen betyda en produktionsminskning för den här ifrågavarande biprodukten av endast omkr. 6 %, således en avknappning, som för industrien i dess helhet måste vara av helt underordnad betydelse. Emellertid skulle denna produktion vinna en minskningen vida överstigande kompensation genom bifall till det samtidigt i särskild motion väckta förslaget om ökad användning av motoralkohol.

Under åberopande av det anförda hemställes,

att riksdagen ville besluta följande förändrade lydelse av 13 § 3 mom. i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning:

Partihandelsbolag må inköpa spritdrycker, som framställts ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning, allenast i den utsträckning och under de villkor, Konungen för varje år bestämmer, *samt med iakttagande av att av dylika spritdrycker*

icke må beredas för förtäring avsett brännvin. Ansökan om tillstånd till inköp av sådana spritdrycker skall göras före september månads utgång året innan det, som tillståndet avser.

Stockholm den 22 januari 1932.

Elof B. Andersson.

Gustaf Ehrnberg.

Alexander Nilsson.

And. Henriksson.
